

Секція 3

Репресована культура:

українська культура в лежцатах тоталітаризму

УДК:94(477)

УКРАЇНСЬКИЙ РЕПРЕСОВАНИЙ МОДЕРН (ДОБА РОЗСТРІЛЯНОГО ВІДРОДЖЕННЯ)

*Ямчук П. М. д. філос. наук, професор, професор кафедри
соціально-гуманітарних і правових дисциплін, Уманський
національний університет садівництва*

Осмилюючи буття українського філософсько-естетичного модерністського творення в добу Розстріляного Відродження, необхідно детальніше зупинитись на ретельному вивченні специфіки етапу його організаційного розгрому, оскільки саме він вказує на деякі важливі для сучасного українознавства аспекти й проблеми. Слід зазначити, що в 1930-х рр. українська модерністська проза, європейська за світоглядними й естетичними ціннісно-смісловими пріоритетами, зазнала під тиском тоталітарної влади на національний світоглядний та літературно-естетичний дискурс суттєвих неприродних змін. Так, зокрема, на початку 1930-х рр. багато письменників, які раніше були творчо причетними до формування модерністської прози, на межі 1920-30-х рр. намагалися, під тиском та на замовлення влади, писати виробничі романи, присвячені проблемам соціалістичного будівництва в СРСР.

Політичний та ідеологічний тиск був щодо української літератури, набагато сильнішим, ніж стосовно російської, оскільки *будь-яку* українську модерністську течію обов'язково проголошували «націоналістично-куркульською». Як відомо, в сталінські часи майже всіх українських майстрів модерністської прози або фізично знищили, або силоміць примусили замовкнути. Режим з особливою жорстокістю розправився з вітчизняними письменниками-модерністами тому, що вони не формально, а насправді репрезентували новий у світоглядному й естетичному відношенні метод рецептування й художнього відтворення дійсності. Метод, що належав Україні й органічно пов'язаний з нею «психологічний Європі» (М.Хвильовий), а не новостворюваній радянській літературі. Тій, особливій «психологічній Європі», що до неї, принагідно зазначимо, належав, нібито шанований «знищителями й душителами» (В. Свідзінський) українського слова Іван Франко.

«Франковий хист – велегранний. Літературна діяльність і продуктивність ще не скінчені, величезні... Ці риси виявляються не тільки в виборі тем та в способі трактування їх, але й у загальному тоні й формі літературного письма, що в нього... яскраве, рельєфне позбавлене шаблону, завжди пристрасне, так, що завжди притягає до себе увагу, навіть тоді, коли рішуче не згоден з автором» - стверджував у статті «Франко – поет національної честі» С.В.Петлюра. [1, с.89]. Ці слова репрезентують сам дух українського філософсько-естетичного, а відтак – літературного пробудження межі XIX-XX віків і стосуються вони не лише Івана Франка, а й всього універсуму приналежності української літературної творчості до філософії й естетики «психологічної Європи», адже «нескінченність», та адекватний глибині осягнень при «виборі тем та в способі трактування їх», а – тим більше – суто імпресіоністично – «загальному тоні й формі літературного письма» рівень зумовлює сам сенс модерністського творення, визначає стильове розмаїття та багатство образно-художніх шукань як конкретного автора, так і течії або напряму загалом.

Підсумовуючи вищевисловлене, стисло зауважимо: український літературний модернізм як особливий етап втілення в європейській модерністській естетиці межі XIX-XX ст. вітчизняної національної філософії, етнографічних джерел та специфіки національного прозового творення поступово трансформувався у відповідності до світоглядних універсалій непростой доби становлення й тимчасової поразки національних визвольних змагань. Є очевидним: модерністська філософія й літературна естетика не лише відповідала модерним прагненням європейської доби, а й – так само – була орієнтованою на перспективи. Трагедія насильницького зламу української християнської ментальності, трагедія голодоморів та тотальних репресій стосувалася літературного модернізму як форми іманентних проявів національної душі щонайщільнішим чином. Відтак – саме у картині зросту, розквіту й зламу українського літературного модернізму можна, немов у незрадливому люстрі, простежити духовні й буттєві злети, поривання й обтяті шляхи нашого національного поступу, нашої національної звитяги, солодкий смак нашої слави й гіркоту наших поразок.

Список джерел та літератури:

1. Петлюра С.В. Статті.-К.,1993.-340 с.